

РЕЦЕНЗІЯ

доцента кафедри менеджменту імені професора Й. С. Завадського
Національного університету біоресурсів і природокористування України,
кандидата економічних наук, доцента **ДРАМАРЕЦЬКОЇ Кристини Павлівни**
на дисертацію **БАЙДАЦЬКОГО Миколи Валерійовича**
на тему: **«Управління ризиками логістичних ланцюгів
експорту сільськогосподарської продукції»**,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
зі спеціальності 073 «Менеджмент»
галузі знань 07 «Управління та адміністрування»

Актуальність теми. Тема дисертації «Управління ризиками логістичних ланцюгів експорту сільськогосподарської продукції» є актуальною в умовах поглиблення глобалізаційних процесів, зростання турбулентності міжнародних ринків і посилення зовнішніх викликів. Вирішення питання щодо управління ризиками у сфері зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання має особливе наукове та практичне значення. Для України, де аграрний сектор є важливою складовою національної економіки, ефективне функціонування логістичних ланцюгів експорту сільськогосподарської продукції має визначальне значення для забезпечення стійкої та результативної діяльності сільськогосподарських підприємств.

Автор обґрунтовує, що міжнародна торгівля сільськогосподарською продукцією характеризується підвищеним рівнем ризику, зумовленого низкою чинників, зокрема коливаннями попиту і пропозиції, змінами умов експорту та імпорту, нестабільністю логістичних маршрутів, станом транспортної інфраструктури та ускладненням руху матеріальних потоків. За таких умов необхідність оцінки ризиків логістичних ланцюгів експорту сільськогосподарської продукції сприятиме мінімізації витрат і підвищенню ефективності зовнішньоекономічних операцій підприємств. Логістична система експорту підприємства набуває особливого значення з огляду на необхідність забезпечення безперервності логістичних ланцюгів.

Управління ризиками логістичних ланцюгів експорту сільськогосподарської продукції має забезпечувати комплексну ідентифікацію, оцінювання та обмеження негативного впливу ризиків на всіх етапах руху матеріальних потоків. Водночас практика ризик-менеджменту в логістичних ланцюгах експорту залишається недостатньо систематизованою, що знижує спроможність сільськогосподарських підприємств своєчасно реагувати на ризики та ухвалювати обґрунтовані управлінські рішення. У цьому контексті науково обґрунтоване вдосконалення управління ризиками логістичних ланцюгів експорту сільськогосподарської продукції має ключове значення для підвищення стійкості експортної діяльності, оптимізації витрат, посилення конкурентоспроможності підприємств аграрного сектору.

Враховуючи вказані вище аспекти, можна підтвердити актуальність обраної теми дисертації Миколи Байдацького.

Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами, темами. Дисертація відповідає науковому напрямку досліджень Національного університету біоресурсів і природокористування України, а її окремі результати використано у науково-дослідній роботі за ініціативною тематикою «Перспективи економічного зростання в Україні» (номер державної реєстрації 0116U001912).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність і новизна. Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, є достатньо обґрунтованими та достовірними. Автор використав комплекс

сучасних методів дослідження, що забезпечило ґрунтовну перевірку поставлених завдань. Зокрема, в дослідженні використано такі методи: системного аналізу – для розгляду логістичних ланцюгів експорту як складної багаторівневої системи з численними взаємозв'язками між її складовими; монографічний – для поглибленого аналізу наукових джерел і практичного досвіду у сфері логістики та управління ризиками з метою виявлення причинно-наслідкових зв'язків і закономірностей їх розвитку; економічного моделювання – для формалізації процесів управління ризиками та побудови моделі оцінювання ефективності управлінських рішень в сільськогосподарських підприємствах; SWOT-аналіз – для визначення сильних і слабких сторін, можливостей і загроз функціонування системи логістики сільськогосподарських підприємств; PEST-аналіз – для оцінки впливу зовнішнього середовища на логістичні ланцюги експорту сільськогосподарської продукції з урахуванням політичних, економічних, соціальних і технологічних чинників; експертних оцінок – для збору та узагальнення позицій фахівців щодо значущості ризиків і результативності управлінських заходів; інтегральної оцінки – для обчислення узагальненого показника ефективності системи управління ризиками.

Застосований методичний інструментарій свідчить про належний рівень наукової обґрунтованості дослідження та забезпечує достовірність отриманих результатів, що відображається в послідовних, логічних і узгоджених висновках.

Здобувач провів комплексний і детальний аналіз сільськогосподарських підприємств Вінницької області, що дозволило сформувати репрезентативну вибірку для системного оцінювання впливу ризиків зовнішнього середовища на їх функціонування. У роботі було враховано ключові чинники, що визначають стійкість підприємств до коливань попиту та пропозиції на ринку, зміни умов експорту й імпорту, а також логістичні обмеження, які впливають на ефективність руху матеріальних потоків. Результати аналізу дозволили не лише ідентифікувати основні ризики, а й закласти основу для формування рекомендацій щодо удосконалення управління ризиками логістичних ланцюгів експорту сільськогосподарської продукції в регіоні.

Оцінка змісту дисертації. Дисертація відзначається чітко вибудованою та логічно послідовною структурою, що повною мірою узгоджена з метою і завданнями дослідження. Загальний обсяг дисертації становить 248 сторінок і охоплює анотацію, вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел, який налічує 175 найменувань, а також додатки. Основний текст дисертації належним чином ілюстрований 36 таблицями та 29 рисунками, що підвищує наочність і сприяє кращому сприйняттю викладеного матеріалу.

У вступі автор обґрунтовує актуальність теми, визначає мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, а також представляє методологічну основу роботи. У вступній частині наведено наукову новизну отриманих результатів, практичні рекомендації, відомості про апробацію дослідження та публікації.

У першому розділі дисертації розкрито теоретичні основи управління ризиками логістичних ланцюгів експорту сільськогосподарської продукції. Автор провів детальний аналіз наукової літератури відповідно до теми дослідження. Зокрема, розглянуто трактування вченими поняття «логістична система» та наведено його авторське бачення. Інструменти управління ризиками логістичної системи визначено на основі аналізу зарубіжного досвіду. Представлено методичний підхід до розуміння сутності управління ризиками логістичної системи суб'єкта господарювання та подано його авторську редакцію. Автор обґрунтовано виокремлює структуру та систематизує ризики логістичного ланцюга експорту сільськогосподарської продукції, враховуючи специфіку галузі.

У другому розділі дисертації здійснено діагностику системи управління ризиками логістичних ланцюгів експорту сільськогосподарської продукції. На основі статистичних

даних автор провів оцінку ризиків логістичних ланцюгів експорту сільськогосподарської продукції, що дозволило визначити основні тенденції та проблемні аспекти. Здійснено аналіз впливу ризиків зовнішнього середовища на логістичну діяльність сільськогосподарських підприємств. Варто зазначити, що вибір об'єктів дослідження є обґрунтованим з огляду на їх спільну економічну спеціалізацію, масштаби діяльності та територіальне розміщення у Вінницькій області, що забезпечило формування репрезентативної вибірки для оцінки впливу ризиків зовнішнього середовища. Для комплексної оцінки ситуації проведено SWOT-та PEST-аналізи для виявлення впливу найвагоміших чинників на функціонування суб'єктів господарювання. Встановлено, що при наявності суттєвих внутрішніх і зовнішніх чинників впливу на діяльність підприємств за умови ефективного управління вони зберігають потенціал для успішного розвитку.

Третій розділ дисертації містить напрями вдосконалення системи управління ризиками логістичних ланцюгів експорту сільськогосподарської продукції. На основі проведеного аналізу автором запропоновано управлінські рішення щодо протидії негативним впливам ризиків логістичних ланцюгів експорту сільськогосподарської продукції виокремлені для трьох рівнів управління (стратегічного, тактичного, оперативного), що дозволило сформулювати відповідні управлінські заходи для досягнення очікуваних результати. Особливої уваги заслуговує використання комбінованого підходу до розроблення стратегії управління ризиками логістичних ланцюгів експорту сільськогосподарської продукції, оскільки включає синтез проактивних і реактивних стратегічних підходів. У роботі представлено Risk Map для сільськогосподарських підприємств та побудовано модель оцінки ефективності реалізації системи управління ризиками логістичних ланцюгів експорту сільськогосподарської продукції. Для запропонованої моделі обґрунтовано обрано розрахунок інтегрального індексу ефективності (ІЕ), який дозволяє узагальнити сукупність різномірних критеріїв в єдиний комплексний показник. Застосування інтегрального індексу ефективності підвищує аналітичну точність і наочність результатів, що сприяє ухваленню зважених управлінських рішень в сільськогосподарських підприємствах.

Повнота викладення наукових положень у публікаціях. За темою дисертації автором опубліковано 4 статті у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, 4 тези наукових доповідей. Публікації відображають основні положення дисертації та засвідчують належний рівень їх наукової апробації.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. Під час ознайомлення з дисертацією Миколи Байдацького підстав для сумнівів щодо дотримання принципів академічної доброчесності не встановлено. Поданий матеріал має ознаки самостійного наукового дослідження, а використання результатів і наукових положень інших авторів оформлено відповідно до вимог наукового цитування.

Дискусійні положення та зауваження. Оцінюючи в цілому позитивно дисертацію Миколи Байдацького, яка виконана на достатньо високому науковому рівні, слід висловити деякі рекомендації, які відносяться до дискусійних питань та побажань:

1. У роботі виокремлено ризики, зумовлені умовами воєнного стану, оскільки вони істотно впливають на функціонування логістичних ланцюгів експорту сільськогосподарської продукції. Проте, окрему увагу слід приділити квотам на експорт сільськогосподарської продукції з України, зокрема на ринок Європейського Союзу, враховуючи їх зміну протягом дії воєнного стану. Це дозволило б оцінити вплив регуляторних обмежень на обсяги поставок, організацію логістики та ризики функціонування експортних ланцюгів. Таке уточнення забезпечило б більш комплексний аналіз зовнішнього середовища та підвищило б актуальність і практичну значущість роботи.

2. Позитивно оцінюючи проведення комплексного аналізу середовища, варто зауважити, що наявний SWOT-аналіз має переважно галузевий характер. Рекомендується доповнити роботу порівняльною характеристикою внутрішнього потенціалу підприємств. Це дозволить виокремити унікальні конкурентні переваги кожного суб'єкта господарювання та обґрунтувати, чому запропоновані заходи з управління ризиками є універсальними (або навпаки – специфічними) для кожного з них.

3. Рекомендується більш детально відобразити перелік та напрями застосування цифрових технологій, які використовуються в сільськогосподарських підприємствах при управлінні ризиками логістичних ланцюгів експорту. Така конкретизація посилить прикладний характер дисертації та продемонструє інструменти ризик-менеджменту. Водночас це не знижує наукової цінності роботи, а радше відкриває ідеї для подальших досліджень.

Наведені зауваження мають рекомендаційний характер і визначають можливі напрями подальшого розвитку дослідження. Вони не зменшують наукову цінність отриманих результатів роботи, а натомість вказують на перспективи поглиблення та розширення тематики. Загалом, дисертація справляє позитивне враження, а зазначені рекомендації не впливають на загальну високу професійну оцінку роботи.

Загальний висновок. Дисертація Миколи Байдацького на тему: «Управління ризиками логістичних ланцюгів експорту сільськогосподарської продукції» є завершеним, самостійно виконаним науковим дослідженням, спрямованим на вирішення важливого науково-практичного завдання. Робота характеризується високим рівнем актуальності, достатньою теоретичною глибиною та прикладною значущістю. Здобувач продемонстрував здатність до ґрунтовного аналізу складних економічних процесів, застосування сучасного методичного інструментарію та формування на його основі обґрунтованих висновків і практичних рекомендацій.

Наукова новизна дисертації є суттєвою, оскільки отримані результати розширюють і доповнюють наукові уявлення щодо управління ризиками логістичних ланцюгів експорту сільськогосподарської продукції. Запропоновані практичні рекомендації вирізняються прикладною спрямованістю та можуть бути використані у діяльності сільськогосподарських підприємств для підвищення стійкості експорту продукції в сучасних умовах.

Структура дисертації є логічно вибудованою, матеріал викладено послідовно, а сформульовані висновки повною мірою відповідають поставленим меті та завданням дослідження. Дотримання принципів академічної доброчесності у роботі забезпечено; дослідження має ознаки самостійної наукової праці, а використання наукових джерел здійснено відповідно до встановлених академічних вимог.

Дисертація відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року, а її автор Байдацький Микола Валерійович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 073 «Менеджмент» галузі знань 07 «Управління та адміністрування».

Рецензент доцент кафедри менеджменту імені професора Й. С. Завадського Національного університету біоресурсів і природокористування України, кандидат економічних наук, доцент КРИСТИНА ДРАМАРЕЦЬКА